

Artner Annamária

KÖLTSÉGVETÉSI REFORM OLASZORSZÁGBAN ÉS GÖRÖGORSZÁGBAN AZ EMU-TAGGÁ VÁLÁS ELŐTTI ÉVEKBEN

1. Olaszország 1998 májusában vált a gazdasági és pénzügyi unió (EMU, *Economic and Monetary Union*) tagjává. Az ezt megelőző években folytak ugyan költségvetési reformok, de látványos eredményt csak 1997 hozott. Ekkor ugyanis a költségvetési deficitet négy százalékponttal, 2,7%-ra szorították. Ez az OECD tagállamainak történetének egyik legkiemelkedőbb teljesítménye. A költségvetési reform és a privatizáció révén csökkent az államadósság is, bár továbbra is kétszeresen haladta meg a maastrichti előírást. A költségvetési reform az 1997 májusában (egy évvel a belépés előtt) elindított hároméves konszolidációs tervre épült, tehát az EMU-taggá válás után is folytatódott, mivel a stabilizációs egyezmény ezt követelte meg.

1.1. Az OECD összegzése szerint a költségvetési egyensúlyra törekvő politika 1993–96-ban a kiadások csökkentésére koncentrált, azonban az EMU-ba lépés előtti év gyors és látványos sikerének fő pillére a bevételnövelés volt. Ennek egyik része a közvetlen költségvetési politika következménye: privatizáció, adóreform (benne: Eurotax). Másik része viszont közvetett hatás: az 1996-os béregyezmény keresetnövelő hatása eredményeként növekedett az alkalmazottak által befizetett adó mennyisége is. Így az adóbevételek majdnem kétszer olyan gyorsan nőttek, mint a nominális GDP.

1.2. A költségvetési hiány leszorításának fő elemei a következők voltak:

1.2.1. Az állami adminisztráció reformja (az ún. Bassanini-reform). Lényege a gazdasági hatékonyság szempontjainak következetesebb érvényesítése, vagyis az elsődleges kiadások és a tőkekiadások kontrolljának erősítése (a strukturális deficit csökkentése). Ezt szolgálták az átláthatóság javulására tett lépések is (tervezés: *calendar of objectives, progress reports*, nyilvános jelentések, közlemények). Az így elért megtakarítás a GDP 1,3%-ával ért fel.

1.2.2. A kamatfizetési teher csökkenése. Ezt az államkötvények kamatainak mérséklése és a lejáratú idő növelése tette lehetővé. (A központi bank 1996 októberében és 1997 januárjában is 0,75 ponttal, 1997 júniusában 0,50 ponttal, decemberben szintén 0,75

ponttal csökkentette a kamatlábakat.) A kamatteher enyhítéséből eredő megtakarítás a GDP 0,3%-ával volt egyenlő.

1.2.3. Privatizációs bevételek (Ezek az adósságállomány leépítését szolgálták).

1.2.4. Adóreform 1997 szeptemberében, aminek egyes rendelkezései már korábbi keletiek voltak. Mindenesetre a 70-es évek eleje óta nem volt ilyen messze ható adóreform. Ennek legjelentősebb lépései az alábbiak voltak:

- * Ideiglenes adót vezettek be. (Eurotax a GDP mintegy 1%-a.)
- * 1997/98-ban kiterjesztették az adóalapot, mérsékeltek a személyi jövedelemadót és a személyi társadalombiztosítási hozzájárulást, valamint a tőke- (profit-) adót.
- * Növelték a közvetett adókat (a hazzáadottérték-adókat).
- * A reform részeként a regionális hozzáadottérték-adóból fizetik a hozzájárulást a nyugdíjalapokba. (Ezzel az a cél, hogy csökkenjen a munkaerő adótartalma.)
- * Az adóbevételek és a kiadások centralizációjának enyhítése: a helyi kormányzatok adóbevételeinek bővítése (egy új regionális termelési adó bevezetésével), aminek eredményeként a helyi kormányzatok részesedése az adóbevételekből 1999-ben 10%-ra nőtt (1997-ben 5% volt). Ezzel együtt a kiadások, kötelezettségek egy része is átkerült helyi szintre.

1.2.5. A nyugdíjreformot a középtávú költségvetési egyensúly érdekében gyorsították fel. Következményeként lelassult a nyugdíjkiáramlás (korai nyugdíjkorhatár gyorsított ütemű felemelése, a magán- és állami nyugdíjrendszer közelítése, az önfoglalkoztatók által fizetendő nyugdíjjárulék felemelése). Mindazonáltal csak 2010-re várják, hogy a nyugdíjkifizetések GDP-beli részesedése stabilizálódjon.

2. Görögország 2001 januárjában nyerte el az EMU-tagságot. A költségvetési hiány 1990 és 2000 között a GDP 15%-áról egy százalék alá süllyedt. (1998:2,5%, 1999:1,6%, 2000:0,8%). Összefoglalóan az mondható el, hogy a javulásban az olaszhoz hasonlóan a bevételnövekedés, valamint (legalábbis a 90-es évek közepétől) az adósság után fizetendő kamatok csökkenése játszott főszerepet. Az EMU-taggyá válás előtti évben is folytatódott a bevételnövekedés (főleg a hozzáadottérték-adóból). Ezek túlszárnyalták – a tervezettet szintén meghaladó – kiadásnövekedést (bérek, nyugdíjak, egészségügyi számla, valamint beruházások).

2.1. Abban is hasonlóságra lelünk az olaszországi helyzettel, hogy az államadósság – bár 1996 és 2000 között a GDP 111%-áról 103-ra csökkent – 100% felett maradt. Az adósság a kedvezőtlen körülmények (külföldi valutában fennálló adósság újraértékelése,

pénzügyi aktívák vásárlása, állami vállalatok finanszírozása stb.) miatt a későbbiekben is csak lassan csökkent.

2.2. A bevételnövekedés (az adóelkerülés elleni sikeres harc, az új adók, például a tőzsdei tranzakciók megadóztatása) lehetővé tette, hogy az adótételek ne tartsanak lépést az inflációval. Néhány indirekt adón enyhítettek az infláció csökkentése végett. A kiadási oldal visszafogása kimerült az állami foglalkoztatás-növekedés lassításában. Az állami nyugdíjkifizetések azonban tovább nőttek.

2.3. A költségvetési hiány leszorításának fő elemei az alábbiak voltak:

2.3.1. Adóbevétel-növekedés:

- * Adóbegyűjtés szigorodása.
- * Jövedelemadóból és tőzsdei tranzakciókra kivetett adókból származó bevételek növekedése. (1999 októberében ez utóbbit 0,3-ról 0,6%-ra emelték. A tőzsdei kereskedés élénksége nagyban segítette a bevételnövekedést.)
- * Ingtalanadó. (A lakáskölcsönök 1999-ben 25%-kal nőttek, így bővültek az ingatlanadókból származó bevétel is.)
- * Fogyasztási adó. (1999-ben 50%-kal nőttek az autóeladások, s így, bár az új autókra kivetett adót inflációcsökkentési céllal mérsékeltek, az ebből származó bevétel mégis emelkedett.)

2.3.2. Az államadósság kamatterheinek csökkenése. Az adósságteher enyhülése is az olaszhoz hasonló módon ment végbe. Az adósságstruktúra változása, azaz a rövid lejáratú adósságok csökkenése (1998: 9,4%, 1999: 3,9%) a lejárat növelésére való törekvés sikerét tükrözte. (A kincstárjegyek helyettesítése kötvényekkel és a 10-15 éves értékpapírok kibocsátása megélénkítette a külföldi beruházók érdeklődését a görög értékpapírok iránt.) A költségvetés egyéb működési kiadásai gyorsan nőttek, főleg a társadalombiztosítási alapokba történő egyre bővülő átutalások miatt.

2.3.3. A közberuházási egyenlegre kedvező hatással voltak az EU-transzferek: a bevételi oldalon a növekedés (2000-ben 9,4%) megfelelt az EU-transzfereknek (a GDP 2,8%-a), a kiadások viszont ennél kisebb mértékben nőttek (2000-ben 7,4%).

2.4. A Magyarország számára levonható tanulságok végett érdemes megemlíteni, hogy 2000-ben, az EMU-tagság előtti évben a lakosságra nézve kedvező adó- és társadalombiztosítási intézkedésekre került sor, amelyek azonban nem voltak gátjai a költségvetési hiány csökkentésének, ugyanis mint a fentiekből is kiderült, a nominális GDP növeke-

dése, a tőzsdeadó és a szigorúbb adóbehajtás kompenzálta ezeket. A kedvező intézkedések a következők voltak:

- * az éves adómentes jövedelemhatár felemelése;
- * a gyermekek után járó adóhitel felemelése;
- * az önfoglalkoztatók jövedelembecslésének kedvező irányú változása;
- * a társaságok, profitorientált civil szervezetek profitadójának csökkentése;
- * a foglalkoztatók adóköteles profitjukat csökkenthetik annak az összegnek a felével, amelyet egy újonnan létrehozott munkahely munkáltatói társadalombiztosítási hozzájárulása jelent, feltéve, hogy ez nem jár együtt elbocsátással;
- * egyes fogyasztási adók (igaz, inkább csak a jómódúakat érintő termékek adójának) csökkentése;
- * a munkanélküliségi segély 10%-os növelése és minden munkanélküli számára az ingyenes egészségügyi ellátás biztosítása;
- * az öregségi nyugdíj növelése (az agrárnyugdíjak, a minimál-nyugdíjak és a közszférára nyugdíjai esetében).

3. Összevetve Olaszország és Görögország EMU-tagságot megelőző költségvetési politikáját, az alábbi hasonlóságok, illetve különbözőségek ötlenek szembe:

3.1. Hasonlóságok:

(1) Az EMU-tagság előtt a deficit rendkívül gyors csökkentése.

(2) Bevételnövelés:

- * jobb adóbehajtás,
- * új adók bevezetése,
- * privatizáció,
- * növekedés.

(3) A kiadások lefaragásában fontos szerep jut az adósság utáni kamatok mérséklésének, amit a kamatlábcsökkenés és az állampapírok lejáratí idejének növelése eredményezett.

(4) Az adósság lassan, de csökken.

(5) A kedvező növekedési (jövedelmi, tőzsdei) trendek önmagukban is nagyobb adóbázist eredményeztek, ezáltal növelték a költségvetési bevételeket.

3.2. Különbségek:

- (1) Görögországban inkább a tőkejövedelmeket adóztatták, a munkajövedelmeket, illetve a társadalombiztosítási alapokat kevésbé erodálták, sőt, inkább bővítették.
- (2) Görögországban a lakosság számára kedvező, Olaszországban inkább kedvezőtlen irányú adóreformot hajtottak végre.
- (3) Görögországban növelték, Olaszországban csökkentették a nyugdíjakat.
- (4) Olaszországban nagyobb súlyt helyeztek a költségvetési tevékenység decentralizálására, ami Görögországban nem volt hangsúlyozott célkitűzés.

* * * * *